
LA RELACIÓ ENTRE ÚS I PERCEPCIÓ: EL CAS DE LES VARIANTS *A QUI*, “*A+ARTICLE+QUAL*”, “*A+ARTICLE+QUE*” I *QUE LI* DE LA VARIABLE “RELATIU COMPLEMENT INDIRECTE”

JOAN COSTA CARRERAS
joan.costa@upf.edu
Universitat Pompeu Fabra

Resum: En aquest estudi analitzem la relació entre l'ús i la percepció de les variants *a qui*, “*a+article+qual*”, “*a+article+que*” i *que li* de la variable “relatiu complement indirecte” (RCI). Per fer-ho analitzem els resultats d'un exercici d'omplir buits (EOB) i 3 enquestes de percepció contestades el 1997 per 26 subjectes. En l'EOB, 21 enquestats feren servir la variant *a qui* i 5 la variant “*a+article+qual*”, sobre les quals els subjectes foren preguntats en relació amb quan les feien servir, si eren gramaticals o no, i quina distribució estilística tenien. A més d'aquestes dues variants donades pels enquestats, les 3 enquestes preguntaven sobre 5 variants més: “*a+article+que*”, *a qui li*, “*a+article+qual+li*”, “*a+article+que+li*” i *que li*. En aquesta comunicació només oferim les dades de les variants “*a+article+que*”, que ha estat reivindicada com a correcta per Pla (2010: 96 i s.), i *que li*, segons Fabra (1933: § 65) “en tot cas no tolerable sinó en l'estil col·loquial” i segons la GIEC (2016: 1057) “una tendència col·loquial, informal”. El resultat és que, segons aquesta mostra, la relació entre gramaticalitat i distribució estilística d'aquestes 4 variants és que el català només disposa de variants genuïnes (*a qui* i “*a+article+qual*”) per als registres formals o generals. En canvi, per als registres col·loquials, disposaria –sempre segons la mostra– de variants “no catalanes” (“*a+article+que*” i *que li*). De tota manera, si *a qui*, segons els enquestats, no tenia connotacions estilístiques, també seria natural en contextos col·loquials.

Paraules clau: Pronoms relatius, ús lingüístic, percepció de l'ús, distribució estilística, anàlisi d'errors

THE RELATION BETWEEN USE AND PERCEPTION: THE CASE OF THE VARIANTS *A QUI*, “*A+ARTICLE+QUAL*”, “*A+ARTICLE+QUE*” AND *QUE LI* OF THE VARIABLE “INDIRECT COMPLEMENT RELATIVE” IN CATALAN

Abstract: In this paper we analyze the relation between the use and the perception of the variants *a qui* [‘to whom’], “*a+article+qual*” [‘to+article+whom’], “*a+article+que*” [‘to+article+whom’] and *que li* [‘that him/her’] of the variable “indirect complement relative” (RCI). To do this, we analyze the results of an exercise to fill out blanks (EOB) and 3 perception surveys answered in 1997 by 26 subjects. In the EOB, 21 respondents used the variant *a qui* and 5 the variant “*a+article+qual*”, on which the subjects were asked about when they used them, whether they were grammatical or not, and what stylistic distribution they had. In addition to these two variants given by the

respondents, the 3 surveys asked about 5 more variants: “*a+ article+que*”, *a qui li* [‘to whom him/her’], “*a+ article+qual+l’*” [‘to+article+whom+him/her’], “*a+ article+que+l’*” [‘to+article+whom+him/her’] and *que li* [‘that him/her’]. In this communication we only offer the data of the variants “*a+ article+que*”, which has been claimed as correct by Pla (2010: 96 and f.), and *que li*, which according to Fabra (1933: § 65) is “not tolerable but in the colloquial style” and according to GIEC (2016: 1057) is “a colloquial, informal trend.” The result is that, according to this sample, the relationship between grammaticality and stylistic distribution of these 4 variants is that Catalan only has genuine variants (*a qui* and “*a+ article+qual*”) for formal or general registers. On the other hand, for colloquial registers, it would have –always according to this sample–, “non-Catalan” variants (“*a + article + que*” and *que li*). In any case, if the variant *a qui*, according to the respondents, did not have stylistic connotations, it would also be natural in colloquial contexts.

Key words: Catalan relative pronouns; language use; use perception; stylistic distribution, error analysis

1. INTRODUCCIÓ*

1.1. Conceptes usats: *actituds* (psicologia social), *dificultat* (avaluació) i *correctesa* i *registre* (sociolingüística)

És sabut en lingüística i en sociolingüística que ben sovint les persones no són coherents ni quan jutgen el seu propi ús lingüístic ni el d’altri. Aquesta incoherència pot tenir a veure amb les *actituds*, que poden ser definides com a “a person’s favourable or unfavourable evaluation of an object (or the like)” (Wilton & Stegu 2011: 3). Aquesta comunicació tracta de la percepció que 26 enquestats tenien de 4 variants de la variable “relatiu complement indirecte” (RCI). Per analitzar aquesta percepció cal recórrer als conceptes de *correctesa*,¹ *dificultat* i *registre*. En aquest treball, una variant és *correcta* si és explícitament prescrita per la normativa oficial (Fabra 1933 i el DIEC);² contràriament, una variant és *incorrecta* si és explícitament proscriu per aquesta normativa oficial. Pel que fa a la *dificultat* en avaluació de llengües, ALTE (2011: 77) la defineix com “the proportion of correct responses”. Finalment, el mot *registre* es fa servir en aquest treball només des del punt de vista de la formalitat (com es pot veure més endavant). L’enquesta de distribució estilística només recollia tres registres: (1) *col·loquial* (“parlant amb amics o familiars, o en escrits informals”),

*Aquest treball tindria més mancances sense les oportunes reflexions de Manuel Pérez Saldanya, a qui les (hi) agraiem.

¹ Adoptem aquest terme, recollit pel *Gran diccionari de la llengua catalana* per a la informàtica, amb la definició “f INFORM Absència d’errors o de defectes, especialment dels que poden tenir conseqüències negatives en l’execució de programes o de procediments” (<http://www.diccionari.cat/lexicx.jsp?GECART=0036315>). D’aquesta manera volem evitar la possible ambivalència del mot *correcció*, que tant pot significar ‘acció de corregir’ com ‘qualitat de correcte’.

² Estrictament, les normes de la GIEC no s’han de complir fins a l’1 de gener de 2021. Però les donarem perquè el lector tingui tota la informació pertinent.

(2) *formal* (“parlant amb un professor a classe, o en escrits acadèmics”) i (3) *general* (“tant en situacions informals com formals”). Aquesta tercera categoria, de fet, s’establí perquè els subjectes la poguessin assignar a una variant que consideressin que no té cap connotació estilística.

1.2. La recerca: la motivació, els objectius, la metodologia i la variable amb les seves set variants

Aquesta recerca nasqué l’any 1996 de la necessitat constatada, tant des de l’àmbit social com des de l’acadèmic, d’avaluar el grau d’implantació de la normativa lingüística, després de més de 15 anys d’ensenyament reglat. Per tant, el seu objectiu és identificar quins trets o estructures normatius són difícils d’aprendre i de fer servir.

Per dur a terme aquesta anàlisi, es demanà a una mostra de 26 estudiants de primer curs d’universitat que contestessin un exercici d’omplir buits (EOB) sobre relatius i 3 enquestes de percepció sobre aquestes mateixes estructures i altres de sinònimes. En aquest treball només es presenta la variable “relatiu complement indirecte” (RCI). Aquesta variable pot ser elicitada amb 7 variants diferents. L’ítem de l’EOB que serví per avaluar-la fou *La senyora Pilar Oliva és la persona _____ encomanaran les tasques esmentades.*

En aquesta situació, les úniques variants admeses per Fabra (1933: § 63.III) són la variant *a qui* o la variant “*a+article+qual*”.³ La variant “*a+article+que*” és explícitament condemnada en aquest mateix epígraf i les variants amb duplicació pronominal (*a qui li*, “*a+article+qual+li*” i “*a+article+que+li*”) són rebutjades per Fabra (1933) al § 65.⁴ Com es detalla al § 6, la variant *que li* és sols “tolerable en estil col·loquial”.

L’EOB del qual formava part aquest ítem consistia en 14 ítems, 8 dels quals eren sobre relatius. Les 7 possibles respostes (independentment de si són correctes o no) a aquest ítem eren:

- (1) La senyora Pilar Oliva és la persona A QUI encomanaran les tasques esmentades.
- (2) La senyora Pilar Oliva és la persona A LA QUAL encomanaran les tasques esmentades.
- (3) La senyora Pilar Oliva és la persona A LA QUE encomanaran les tasques esmentades.
- (4) La senyora Pilar Oliva és la persona A QUI LI encomanaran les tasques esmentades.
- (5) La senyora Pilar Oliva és la persona A LA QUAL LI encomanaran les tasques esmentades.
- (6) La senyora Pilar Oliva és la persona A LA QUE LI encomanaran les tasques esmentades.
- (7) La senyora Pilar Oliva és la persona QUE LI encomanaran les tasques esmentades.

Tal com ja s’ha dit, aquest exercici s’administrà el 1997 a 26 subjectes.⁵ Aquestes persones foren escollides perquè declararen que parlaven habitualment català i havien estat

³ La GIEC (2016: 1058) les considera adequades als registres formals.

⁴ La GIEC (2016: 1058), per la seva banda, considera la duplicació pròpia de “registres informals”.

⁵ Aquesta recerca formava part del projecte Deladi (Dependencias gramaticales de larga distancia: aproximaciones teóricas y descriptivas) desenvolupat com a projecte del Grup de Lingüística Formal del Departament de Traducció i Filologia de la Universitat Pompeu Fabra. Aquest projecte fou subvencionat

escolaritzats íntegrament en català. D'altra banda, immediatament abans de fer els exercicis i les enquestes havien cursat una assignatura de llengua normativa.⁶

Tal com ja s'ha dit també, la mostra contestà 3 enquestes sobre les 7 variants de la variable. Per tant, es disposa, d'una banda, dels resultats del que foren capaçs de respondre en una situació molt constringent –variants (1) i (2)– i, de l'altra, dels resultats sobre com se sentien pel que fa al seu propi ús, a la gramaticalitat i a la distribució estilística de totes 7 variants. Aquest treball presenta el grau de coherència entre el que la mostra contestà a l'EOB i la percepció que tenia de les variants 1-3 i 7.

La primera enquesta era sobre la percepció que tenien els subjectes sobre el seu propi ús.⁷ La segona enquesta era sobre la gramaticalitat de 7 frases semblants (no idèntiques).⁸ La tercera enquesta era sobre la distribució estilística de 7 frases semblants (no idèntiques).⁹

Els resultats de l'EOB i de les 3 enquestes foren buidats i quantificats. Es presenten i comenten en les seccions 3-5.

2. L'ÍNDIX DE DIFICULTAT DELS ÍTEMS DE L'EXERCICI

Els resultats rellevants sobre la dificultat dels 8 ítems sobre pronoms relatius són els següents:

- a) 3 dels 26 subjectes (11,5 %) donaren la resposta correcta esperada en tots 8 ítems (100%).
- b) 17 dels 26 subjectes (65,4 %) donaren la resposta correcta esperada en 7 ítems (87,5%).
- c) 6 dels 26 subjectes (23,1 %) donaren la resposta correcta esperada en 6 ítems (75 %).

Per tant, tots 26 enquestats aconseguiren almenys una puntuació de 6 respostes correctes sobre 8 (75 %).

Com ja s'ha dit, per a la variable RCI 21 enquestats donaren la variant *a qui* i 5 la variant *a la qual*, totes dues correctes. Cap dels enquestats del segon grup aconseguí la màxima puntuació en els 8 ítems sobre relatius i, per tant, tampoc en l'exercici en general. En canvi, 3 dels 21 del primer grup aconseguiren la màxima puntuació en els 8 ítems sobre relatius, però només un aconseguí la màxima puntuació de 14 respostes correctes. Per tant, no es pot dir que fossin grups homogenis.

2.2 La dificultat dels 14 ítems de l'exercici

---

pel Ministerio de Educación y Ciencia (HUM2007-61916/FILO). Per a més detalls, v. Costa (2009a, 2013).

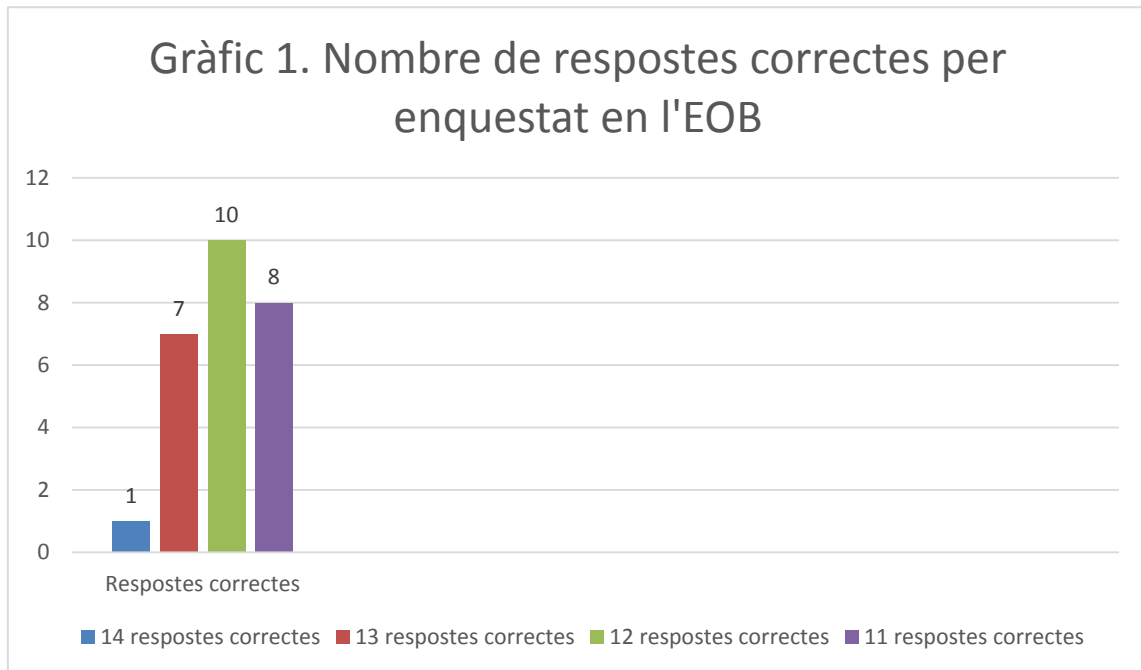
⁶ La mostra no presentava una variació interna significativa pel que feia a l'edat, el sexe (la majoria eren dones) i el nivell d'estudis, ja que tots 26 enquestats eren estudiants de primer curs de l'aleshores llicenciatura en Traducció i Interpretació de la UPF.

⁷ Per veure'n les instruccions, vg. § 3.

⁸ Per veure'n les instruccions, vg. § 4.

⁹ Per veure'n les instruccions, vg. § 5.

Tots els subjectes aconseguiren almenys una puntuació d'11 respostes correctes sobre 14 (78,6 %). Els resultats rellevants sobre aquesta dificultat són els que es mostren en el gràfic 1.

Llegenda del gràfic 1:

Columna 1: 1 subjecte dels 26 donà respostes correctes en 14 ítems (100 %).

Columna 2: 7 subjectes dels 26 donaren respostes correctes en 13 ítems (92,9 %); 2 d'ells donaren la resposta *a la qual* per a la variable RCI.

Columna 3: 10 subjectes dels 26 donaren respostes correctes en 12 ítems (85,7 %); 2 d'ells donaren la resposta *a la qual* per a la variable RCI.

Columna 4: 8 subjectes dels 26 donaren respostes correctes en 11 ítems (78,6 %); 1 d'ells donà la resposta *a la qual* per a la variable RCI.

2.3 La dificultat de la variable RCI

Els resultats sobre la variable RCI són que els enquestats feren servir, o la variant *a qui* o la variant “*a+article+qual*”, totes dues correctes. Per tant, hi hagué un 100% de respostes correctes.

2.4 Observacions sobre la dificultat dels 8 ítems sobre relatius, sobre l'exercici en conjunt i sobre la variable RCI

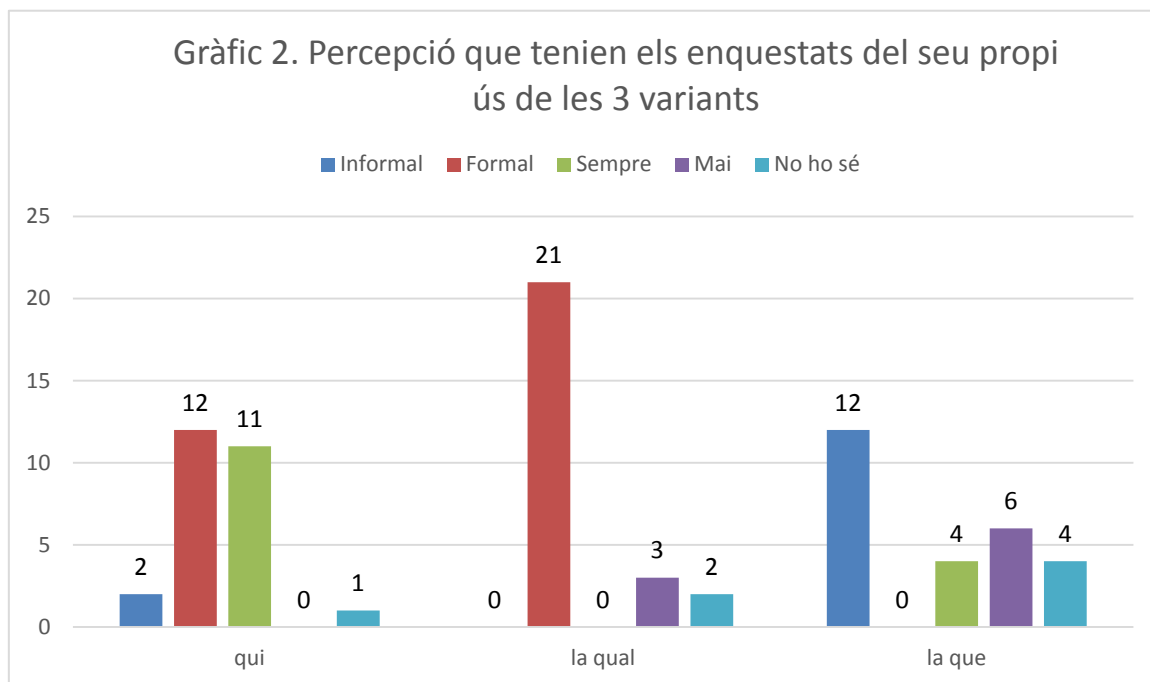
Tant el conjunt dels 8 ítems sobre pronoms relatius com l'exercici en conjunt es poden considerar “fàcils”: tots 26 subjectes aconseguiren una puntuació d'almenys el 75% en el primer i una puntuació d'almenys el 78,6 % en el segon. Totes dues puntuacions estan al voltant del mínim exigít normalment per aprovar un test.

En aquest context, cal dir que el fet que el 100% donés una variant correcta per a la variable RCI fa que l'hàgim de considerar molt fàcil.¹⁰

¹⁰ Aquests resultats contrasten totalment amb els de la variable “subjecte referencial amb un antecedent” (*Aquest assumpte requereix una gestió ben planificada, ___ gestió, per tant, no pot ser confiada a qualsevol persona*). Per a

3. PERCEPCIÓ QUE TENIEN ELS ENQUESTATS DEL SEU PROPÍ ÚS DE LES VARIANTS *AQUI*, *A LA QUAL* I *A LA QUE*

El 100% dels enquestats donaren una variant correcta per a la variable RCI. En aquesta secció donem els resultats sobre la percepció que tenien els 26 subjectes sobre quan (informalment, formalment, sempre, mai o “no ho sé”) feien servir, no sols les dues variants que elicitaren sinó també la variant *a la que*. Per fer més fàcil la comparació, donem les 3 variants les unes al costat de les altres en el gràfic 2.

Les instruccions eren les següents:

“Aquest exercici pretén recollir l’ús que fas d’unes formes determinades. Per tant, si us plau, contesta amb la màxima sinceritat.

Marca cada una de les frases amb la lletra que reflecteixi millor l’ús que fas de les formes subratllades.

Si creus que utilitzes 2 o més formes en la mateixa situació comunicativa, marca-les amb la mateixa lletra.

Si alguna forma no la saps classificar, marca-la amb les lletres NC.

I: La faig servir només en situacions informals (parlant amb amics o familiars, o en escrits informals).

F: La faig servir només en situacions formals (intervencions a classe o treballs acadèmics).

S: La faig servir sempre (tant en situacions informals com en situacions formals).

M: No la faig servir mai (ni en situacions informals ni en situacions formals).

---

aquesta variable, només 3 dels 26 subjectes (11,5 %) donaren la variant correcta esperada (*la qual gestió*) amb una estructura de relatiu. Aquests resultats suggereixen que 26 alumnes que dominaven en general els relatius i altres estructures sintàctiques no dominaven aquesta variant. Per a més informació, vg. Costa (2016).

NC: No sóc conscient de quan la faig servir.”

Havien de valorar les frases següents:

- a. I__I La funcionària a qui vaig donar els papers està malalta.
- b. I__I La funcionària a qui li vaig donar els papers està malalta.
- c. I__I La funcionària que li vaig donar els papers està malalta.
- d. I__I La funcionària a la qual li vaig donar els papers està malalta.
- e. I__I La funcionària a la qual vaig donar els papers està malalta.
- f. I__I La funcionària a la que li vaig donar els papers està malalta.
- g. I__I La funcionària a la que vaig donar els papers està malalta.

3.1. La relació entre l'ús que feien els 26 enquestats de les variants *a qui* i *a la qual* i la percepció que tenien d'aquestes variants

Recordem que aquestes són les variants elicitades pels enquestats: 21 enquestats donaren la variant *a qui* i 5 la variant *a la qual*; i que hem dit (§ 2.1) que no eren grups homogenis. Per tant, en general no farem cap distinció entre aquests dos grups, però en parlar de la percepció de l'ús que feien quotidianament d'aquestes dues variants pot ser interessant fer-ho.

Entre els 21 subjectes que donaren *a qui* els resultats són els següents:

- a) *a qui*: 10 deien que la feien servir “sempre” i 10 “en situacions formals”; el 21è afirmà que la feia servir informalment.
- b) *a la qual*: 16 afirmaren que la feien servir en situacions formals, 3 “mai” i 2 no n'eren conscients.

Entre els 5 subjectes que donaren *a la qual* els resultats són els següents:

- a) *a qui*: 2 deien que la feien servir “sempre” i 2 “en situacions formals”; el 5è afirmà que no n'era conscient.
- b) *a la qual*: tots 5 afirmaren que la feien servir en situacions formals.

Són pertinents les següents observacions sobre aquests resultats:

- a) Es pot considerar molt baixa la quantitat de respostes de “no en sóc conscient”: 1/26 per a la variant *a qui* i 2/26 per a la variant *a la qual*.
- b) Pel que fa a la variant *a qui*, hi havia una situació exacta de desacord en els dos grups: la meitat deia que la feia servir sempre (10+2) i la meitat (10+2), en situacions formals.
- c) Pel que fa a la variant *a la qual*, hi havia acord generalitzat (21/26: 80,8%) a afirmar que la feien servir en contextos formals: els 5 subjectes que donaren *a la qual* i 16 dels 21 que donaren *a qui*.
- d) Aquestes observacions presenten la variant *a qui* com a variant general en l'ús de quasi la meitat dels enquestats, mentre que la gran majoria afirmaren que *a la qual* només la usaven en situacions formals. La pregunta, aleshores és: quina construcció usaven “sempre” els 12 que declaraven fer servir *a qui* només en situacions formals (igual que *a la qual*)?¹¹

¹¹Vg. els § 3.2-3.6.

- e) És lícit plantejar-se la relació d'aquestes declaracions majoritàries d'ús només formal d'aquestes dues variants amb el fet que són les úniques respostes donades a l'EOB.

Per comentar aquesta relació, cal tenir en compte les informacions següents:

1. Les instruccions de l'EOB eren: "Omple els buits de les frases amb el mot o els mots que siguin necessaris perquè la frase tingui sentit i sigui correcta. En el cas que hi hagi més d'una solució possible, posa-hi la que fas servir *habitualment*." No sabem si els 26 enquestats eren conscients que hi ha 2 variants correctes per a aquesta variable: per tant, no es pot afirmar que donessin una de les dues variants com a "més habitual" que l'altra.
2. El disseny de les frases de l'EOB buscà deliberadament donar frases de registre formal; en aquest cas la frase era "La senyora Pilar Oliva és la persona _____ encomanaran les tasques esmentades". Creiem que els elements *la senyora Pilar Oliva* i *esmentades* connoten la frase com a més aviat formal. Aquesta percepció podria ser un dels factors que expliqués la consideració majoritària de les 2 variants com a "correctes" i "formals".

3.2. Percepció que tenien els 26 enquestats de l'ús que feien de la variant *a la que*

Tal com es veu en el gràfic 2, els 26 enquestats declararen el següent:

- a) 12 afirmaren que usaven aquesta variant en situacions informals.
- b) Cap no afirmà que la usava en situacions formals.
- c) 4 afirmaren que la usaven sempre.
- d) 6 afirmaren que no la usaven mai.
- e) 4 afirmaren que no eren conscients de quan la usaven.

Són pertinents les següents observacions sobre aquests resultats:

- a) La quantitat (4/26) de respostes de manca de consciència de quan usaven aquesta variant es pot considerar baixa (15,3%), però es molt superior a la dels altres casos.
- b) Hi havia un cert acord a afirmar que era usada en situacions informals: quasi la meitat dels subjectes (12/26) ho afirmaren ,
- c) Al costat, però, d'aquest grup, hi havia dos grups amb percepcions contradictòries: 6 digueren que no la usaven mai i 4 que la feien servir sempre. Per tant, bastants enquestats (10/26) de la mostra estan totalment en desacord entre ells.
- d) Es pot pensar que era una construcció "familiar" per a la majoria d'enquestats (16/26: 61,5%): 12 declararen que la usaven només en situacions informals (situacions freqüents per a joves de 17-18 anys) i 4 que la feien servir sempre.

3.3. La relació entre l'ús que feien els 26 enquestats de les 3 variants i la percepció que tenien d'aquestes variants

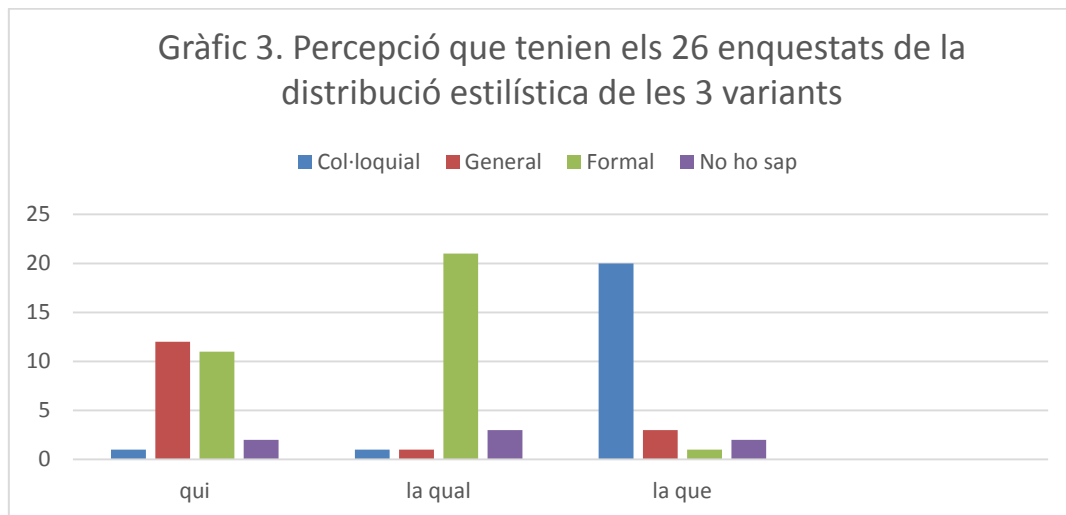

A partir de les observacions dels apartats 3.1 i 3.2, són pertinents les següents observacions generals sobre la percepció que tenien els 26 enquestats d'aquestes 3 variants de RCI:

- a) Les quantitats de respostes de “no en sóc conscient” són les següents: 1/26 per a la variant *a qui*, 2/26 per a la variant *a la qual* i 4/26 per a *a la que*. Aquesta última és el quàdruple de la primera i el doble de la segona; donades les quantitats absolutes de què es tracta no es pot afirmar que aquestes proporcions siguin significatives.
- b) Pel que fa a la distribució estilística que els enquestats feien del seu propi ús, es pot dir que les dades presenten la variant *a qui* com a variant general en l'ús de quasi la meitat dels enquestats, que la gran majoria afirmaren que *a la qual* només la usaven en situacions formals i que *a la que* era una construcció “familiar” per a la majoria d'enquestats. Aquestes dades (que cal confirmar amb l'anàlisi de la distribució estilística que els enquestats en feren al marge del seu propi ús, al § 4.3, i amb estudis posteriors) suggeririen la distribució estilística següent: *a la que* seria informal, *a qui* general i *a la qual* formal.

4. PERCEPCIÓ QUE TENIEN ELS ENQUESTATS DE LA DISTRIBUCIÓ ESTILÍSTICA DE LES 3 VARIANTS

En aquesta secció donem els resultats sobre la percepció que tenien els 26 subjectes sobre la distribució estilística d'aquestes 3 variants, al marge del seu propi ús. Per fer-ne més fàcil la comparació, donem les 3 variants les unes al costat de les altres en el gràfic 3.

Les instruccions eren:

“Aquest exercici pretén recollir l'efecte de més o menys formalitat que et produeixen les formes subratllades. No pretén recollir el teu ús, sinó l'efecte que et feia sentir-les o llegir-les, independentment de si tu les uses o no.

Marca cada una de les frases amb la lletra corresponent, segons que creguis que les formes subratllades són més aviat col·loquials (C), més aviat formals (F), o tant col·loquials com formals (G).

Si 2 o més formes del mateix bloc et produeixen el mateix efecte de formalitat, marca-les amb la mateixa lletra.

Si alguna forma no la saps classificar, marca-la amb les lletres NS.

C: Col·loquial (pròpia només de situacions informals: parlant amb amics o familiars, o en escrits informals).

F: Formal (pròpia només de situacions formals: intervencions a classe o treballs acadèmics).

G: General (pròpia tant de situacions informals com de situacions formals).

NS: No sé quin grau de formalitat té aquesta forma.”

4.1. La relació entre l'ús que feien els 26 enquestats de les variants *a qui* i *a la qual* i la percepció que tenien de la distribució estilística d'aquestes variants

Recordem que, malgrat que en general no farem cap distinció entre els dos grups de subjectes segons la seva resposta a l'EOB, pot ser interessant distingir-los en parlar d'aquestes dues variants.

Entre els 21 subjectes que donaren *a qui* els resultats són els següents:

- a) *a qui*: 10 la veien general, 8 formal i 1 col·loquial; 2 no sabien com considerar-la.
- b) *a la qual*: 17 la veien formal i 1 col·loquial; tres no sabien com considerar-la.

Entre els 5 subjectes que donaren *a la qual* els resultats són els següents:

- a) *a qui*: 3 la veien formal i 2 general.
- b) *a la qual*: 4 la veien formal i 1 no sabia com considerar-la.

Són pertinents les següents observacions sobre aquests resultats:

- a) Es pot considerar baixa la quantitat de respostes de “no ho sé” (2/26 per a la variant *a qui* i 3/26 per a la variant *a la qual*).
- b) Pel que fa a la variant *a qui*, hi havia desacord entre els 12 que la veien general i els 11 que la veien formal; queda clar que ningú no la veia col·loquial.
- c) Pel que fa a la variant *a la qual*, una àmplia majoria (21/26) la considerava formal i només 1 la veia general.
- d) Aquestes observacions presenten la variant *a qui* com a no col·loquial (amb una divergència significativa entre considerar-la general o formal) i *a la qual* com a formal.

4.2. Percepció que tenien els 26 enquestats de la distribució estilística de la variant *a la que*

Tal com es veu en el gràfic 3, els 26 enquestats declararen el següent:

- a) 20 la consideraven col·loquial.
- b) 3 la consideraven general.
- c) 1 la considerava formal.
- d) 2 no sabien com considerar-la.

Són pertinents les següents observacions sobre aquests resultats:

- a) La quantitat (2/26) de respostes d'ignorància de la distribució estilística general d'aquesta variant és molt baixa.
- b) Es pot pensar que era una construcció “col·loquial” per a la majoria d'enquestats (20/26: 76,9%).

4.3. Percepció que tenien els 26 enquestats de la distribució estilística de les 3 variants

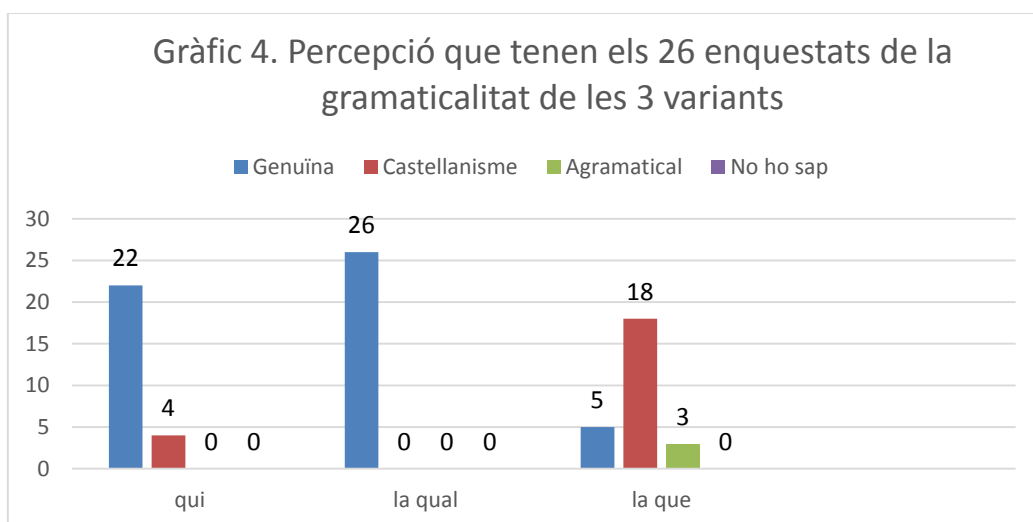
A partir de les observacions dels apartats 4.1 i 4.2, són pertinents les següents observacions generals sobre la percepció que tenien els 26 enquestats d'aquestes 3 variants de RCI:

1. Es pot considerar per a totes 3 variants baixa la quantitat de respostes de “no ho sé”: no passa de 3 enquestats en cap cas.
2. Pel que fa a la distribució estilística que els enquestats atribuïen a les 3 variants, es pot dir que les dades presenten la variant *a qui* com a “general” o “formal”, que la gran majoria afirmaren que *a la qual* és formal i que la majoria consideraven “col·loquial” *a la que*. Aquestes dades són coherents amb les del § 3.3.b: pel que fa al seu propi ús, la meitat dels subjectes consideraven la variant *a qui* com a general, la gran majoria afirmaven que *a la qual* només la usaven en situacions formals i *a la que* era una construcció “familiar” per a la majoria d'enquestats. Per tant, es pot afirmar que, segons la majoria dels enquestats, aquestes 3 variants omplien tot el ventall estilístic de la variant RCI: *a la que* per al registre col·loquial, *a qui* com a general –sense connotacions estilístiques– i *a la qual* per al formal.¹²

5. PERCEPCIÓ QUE TENIEN ELS ENQUESTATS DE LA GRAMATICALITAT DE LES 3 VARIANTS

En aquesta secció donem els resultats sobre la percepció que tenien els 26 subjectes de la gramaticalitat d'aquestes 3 variants. Per fer-ne més fàcil la comparació, les donem les unes al costat de les altres en el gràfic 4.

¹² Això sens perjudici de la distribució estilística de les altres 4 variants possibles, que també foren avaluades pels 26 subjectes: *a qui li*, *a la qual li*, *a la que li* i *que li*. No donem les dades de les tres primeres per falta d'espai; pel que fa a la quarta, v. §.6.

Les instruccions eren:

“En aquest exercici has de decidir si les formes subratllades són catalanes o no. Si creus que no són catalanes, has de decidir si són impossibles en català o si són possibles però són castellanismes.

Marca cada una de les frases amb la lletra corresponent, segons que creguis que les formes subratllades a cada frase són genuïnes (G), agramaticals (A) o castellanismes (C).

Si 2 o més formes del mateix bloc et produeixen el mateix efecte, marca-les amb la mateixa lletra.

Si alguna forma no la saps classificar, marca-la amb les lletres NS.

G: Genuïna (pròpia del català, independentment de si és més aviat col·loquial o més aviat formal).

A: Agramatical (impossible en català, ni tan sols com a castellanisme).

C: Castellanisme (interferència del castellà en el català, independentment de si és més aviat col·loquial o més aviat formal).

NS: No sé si és genuïna, agramatical o castellanisme.”

5.1. La relació entre l'ús que feien els 26 enquestats de les variants *a qui* i *a la qual* i la percepció que tenien de la gramaticalitat d'aquestes variants

Recordem que, malgrat que en general no fem cap distinció entre els dos grups de subjectes segons la seva resposta a l'EOB, pot ser interessant distingir-los en parlar de la gramaticalitat d'aquestes dues variants.

Entre els 21 subjectes que donaren *a qui* els resultats són els següents:

- a) *a qui*: 18 la consideraven genuïna i 3 castellanisme.
- b) *a la qual*: tots 21 la consideraven genuïna.

Entre els 5 subjectes que donaren *a la qual* els resultats són els següents:

- a) *a qui*: 4 la consideraven genuïna i 1 castellanisme.
- b) *a la qual*: tots 5 la consideraven genuïna.

Són pertinents les següents observacions sobre aquests resultats:

- a) No hi cap resposta de “no ho sé”.

- b) Pel que fa a la variant *a qui*, la gran majoria (22/26) la considerava genuïna, amb una minoria en cada grup que la considerava castellanisme.
- c) Pel que fa a la variant *a la qual*, tots 26 la consideraven genuïna.
- d) Aquestes observacions presenten totes 2 variants com a genuïnes.

5.2. Percepció que tenien els 26 enquestats de la gramaticalitat de la variant *a la que*

Tal com es veu en el gràfic 2, els 26 enquestats declararen el següent:

- a) 5 la consideraven genuïna.
- b) 18 la consideraven un castellanisme.
- c) 3 la consideraven agramatical.

Són pertinents les següents observacions sobre aquests resultats:

- a) No hi cap resposta de “no ho sé”.
- b) Es pot pensar que era una construcció “no catalana” (“castellanisme” o “agramatical”) per una àmplia majoria d’enquestats (21/26: 80,8 %).

5.3. Percepció que tenien els 26 enquestats de la gramaticalitat de les 3 variants

A partir de les observacions dels apartats 5.1 i 5.2, són pertinents les següents observacions generals sobre la percepció que tenien els 26 enquestats de la gramaticalitat d’aquestes 3 variants de RCI:

- 3. No hi ha cap resposta de “no ho sé”.
- 4. Pel que fa a la gramaticalitat que els enquestats atribuïen a les 3 variants, es pot dir que les dades presenten com a genuïnes les variants *a qui* (amb una minoria que la considerava castellanisme) i *a la qual*, i que *a la que* era una construcció “no catalana”.

6. OBSERVACIONS GENERALS SOBRE LA PERCEPCIÓ QUE TENIEN ELS ENQUESTATS DE LES VARIANTS *A QUI*, *A LA QUAL* I *A LA QUE*

Destaca que en general els 26 enquestats no dubtaren a l’hora de jutjar les 3 variants: en la valoració del seu propi ús i de la distribució estilística el nombre de respostes de dubte es pot qualificar de baix i en el judici de gramatical no hi havia cap resposta d’aquesta mena.

La visió que es desprèn d’aquestes dades és que els 26 enquestats:

- a) Consideraven genuïna la variant *a qui*: la meitat declaraven que la feien servir sempre –sense connotacions estilístiques– i l’altra meitat que la usaven en situacions formals, i alguns consideraven que era d’ús general i d’altres de registre formal.
- b) Consideraven genuïna la variant *a la qual*: la gran majoria declaraven que la feien servir en situacions formals i que consideraven que era de registre formal.
- c) Consideraven “no catalana” la variant *a la que*: declaraven que la feien servir en situacions “col·loquials” i que consideraven que era de registre “col·loquial”.

La relació entre gramaticalitat i distribució estilística que resultaria d'aquestes observacions és que el català només disposa de variants genuïnes (*a qui* i “*a+article+qual*”) per als registres formals o generals. En canvi, per als registres col·loquials, només disposaria d'una variant no catalana (“*a+article+que*”). De tota manera, si *a qui*, segons els enquestats, no tenia connotacions estilístiques, també es podria considerar natural en contextos col·loquials.

En aquest punt és oportú recordar el que deia Fabra (1933: § 65) sobre una construcció com *que li* (que en principi havíem descartat d'aquest estudi):

El llenguatge parlat recorre freqüentment a una construcció que consisteix a construir la proposició de relatiu com si fos una proposició independent (on l'antecedent es troba naturalment representat per un pronom personal feble) i enllaçar-la amb l'antecedent mitjançant el mot *que*. Ex: [...] ... *la dona QUE LI havem donat la carta*, en lloc de ... *la dona A LA QUAL (o A QUI) havem donat la carta*[...]. Aquestes construccions no són en tot cas tolerables sinó en l'estil col·loquial.¹³

Aquest fragment ens porta a esmentar els judicis de la mostra sobre la variant *que li*. Pel que fa a l'ús propi d'aquesta variant pels 26 enquestats, els resultats són els següents:

- a) 17 declaraven no fer-la servir mai.
- b) 8 deien que la feien servir en situacions informals.
- c) 1 afirmava que la feia servir sempre.

Pel que fa a la distribució estilística d'aquesta variant, els resultats són els següents:

- a) 19 la consideraven col·loquial
- b) 7 la consideraven general.

Pel que fa a la gramaticalitat d'aquesta variant, els resultats són els següents:

- a) 4 la consideraven genuïna.
- b) 1 la considerava castellanisme.
- c) 19 la consideraven agramatical.
- d) 2 no sabien com considerar-la.

El nombre de respostes de dubte o ignorància és molt baix.

Malgrat que la majoria (17/26) declaraven no fer-la servir mai i la consideraven “no catalana” (19 la consideraven agramatical i 1 la considerava castellanisme), hi havia un acord generalitzat (19/26 enquestats) a considerar *que li* col·loquial.

Aquesta última atribució estilística coincideix amb l'expressada per Fabra (1933) i la GIEC. Però contrasta fortament amb l'ús propi i el judici de gramaticalitat de la majoria de la mostra avaluada, 26 joves catalanoparlants, escolaritzats en català i que acabaven de seguir una assignatura universitària sobre normativa catalana. Eren capaços de reconèixer la variant *que li* com a pròpia del registre col·loquial però no la consideraven catalana ni la

¹³ La GIEC (2016: 1057) afirma, parlant de la “construcció analítica”: “En català hi ha la tendència col·loquial a desglossar les funcions del relatiu, de manera que l'element inicial que fa només la funció de nexa subordinant, mentre que un pronom feble o un possessiu fa les altres dues funcions: la sintàctica, de complement o adjunt, i l'anafòrica.”

feien servir mai. La pregunta és si aquesta situació seria un indicatiu de pèrdua d'una estructura genuïna col·loquial, en part per l'acció estandarditzadora de l'escola, que imposa *a qui* o *a la qual*. Seria una pèrdua paral·lela a la constatada per Maria Rosa Lloret (comunicació personal) entre el seu alumnat de primer curs a la Universitat de Barcelona, molts dels quals ja no produeixen ni reconeixen com a catalanes seqüències com *mireu'z-el* en benefici de la normativa *mireu-vos-el*.

Després d'aquestes últimes dades, la relació entre gramaticalitat i distribució estilística que en resultaria és que, segons la mostra enquestada, el català només disposa de variants genuïnes (*a qui* i “*a+article+qual*”) per als registres formals o generals. En canvi, per als registres col·loquials, disposaria –sempre segons la mostra– de variants no catalanes (“*a+article+que*” i *que li*). De tota manera, si *a qui*, segons els enquestats, no tenia connotacions estilístiques, també seria adequada en contextos col·loquials.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALTE [Association of Language Testers in Europe] (2011). *Manual for Language Test Development and Examining. For Use with the CEFR*, [Strasbourg], Council of Europe.
- Costa, J. (2009) «Deladi: Un análisis estilístico de los relativos en catalán», dins Carmen M. Bretones *et al.* (ed.), *Applied Linguistics Now: Understanding Language and Mind / La lingüística aplicada actual: comprendiendo el lenguaje y la mente*, pp. 1017-1026. (<http://www.aesla.uji.es/actasalmeria/pdfs/costa.pdf>)
- Costa, J. (ed.) (2009) *Pompeu Fabra (1868-1948) The Architect of Modern Catalan. Selected writings*, Amsterdam, John Benjamins.
- Costa, J. (2013) «DELADI, una anàlisi de l'ús i de la percepció dels relatius en català», dins Casanova, E. & C. Calvo (eds.), *Actes del 26é Congrés de Lingüística i Filologia Romàniques (València, 6-11 de setembre de 2010)*, volum II, Berlin, W. de Gruyter.
- Costa Carreras, J. (2016) «The relationship between use and perception: the case of Catalan variants of a subject coreferential with an antecedent», *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 37:3, pp. 286-296, DOI: 10.1080/01434632.2015.1068787
- Costa, J. & A. Labèrnia (2014) «La implantació de la normativa dels relatius: els resultats en dos exercicis gramaticals», *Caplletra* 56, pp. 99-129.
- DIEC: *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2007. [<http://dlc.iec.cat/>]
- Fabra, Pompeu (1933) *Gramàtica catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. [<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000044%5C00000005.pdf>.]
- GIEC: Institut d'Estudis Catalans (2016) *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- Herrera Soler, H., Martínez Arias, R. & M. Amengual Pizarro (2011) *Estadística aplicada a la investigación lingüística*, Madrid, EOS.
- Pla Nualart, A. (2010) *Això del català: Podem fer-ho més fàcil?*, Barcelona, Columna.
- Wilton, A. & M. Stegu (2011) «Bringing the 'folk' into applied linguistics: An introduction», *AILA Review: Applied Folk Linguistics* 24, pp. 1-15.